

УДК 78(510)"20"(092)

DOI 10.32782/2224-0926-2023-2-45-12

Письменна Оксана Богданівна
кандидатка мистецтвознавства,
професорка кафедри теорії музики,
завідувачка кафедри теорії музики,
Львівська національна музична академія імені М.В. Лисенка
<https://orcid.org/0000-0003-0899-8613>

ТРАДИЦІЇ ТА НОВАТОРСТВО В КОНЦЕРТІ ДЛЯ ЯНЦІНЯ З ОРКЕСТРОМ «РАПСОДІЯ» ВАН ДАНЬХОНГ

Короткий огляд жанрової палітри творів Ван Даньхонг та детальний аналіз однієї із найвідоміших її композицій XXI століття – Концерту для янця з оркестром «Рапсодія» дозволяють вважати її одним із найбільш плідних композиторів молодого покоління. Для створення інструментальної музики протягом багатьох років вона спирається на різні жанри народної музики у поєднанні із проявами європейської традиції у плані музично-виражальних засобів. Концерт Ван Даньхонг «Рапсодія» – це оркестровий твір, насичений національним колоритом, це своєрідна музична фантазія на народні теми.

Детальний аналіз архітекtonіки масштабного музичного твору продемонстрував, що в основі композиційної структури лежать національні моделі формотворення, що ґрунтуються на варіантному розвитку тематизму під впливом східної імпровізаційної традиції. Такий принцип розгортання музичного матеріалу закладений уже в першому такті: розпочинається твір із ритмічно-інтонаційного паттерну: восьми+синкопа+шістнадцяті. Розглядаючи синкопу як імпульс у ритмічному малюнку, композиторка створює різні комбінації ритму впродовж усього твору.

Також у музичній мові «Рапсодії» знаходимо вплив жанрів легкої поп-музики, зокрема, джазу.

Необхідно відзначити майстерність оркестровки мисткині – це вміння гармонійно поєднати тембральні барви західного оркестру із проявом індивідуальності звучання китайських народних інструментів – чжун руань, пай шен, да руань, бамбукової флейти і насамперед солюючим янцінем. «Рапсодія» є показовим твором індивідуалізованого музичного стилю Ван Даньхонг, яка, приймаючи моделі західних жанрів, ґрунтуючись на варіантному принципі розвитку музичного матеріалу, використовуючи мову популярної музики, народжує нові ідеї компонування музики для сучасного янця.

Ключові слова: китайська музика, фольклор, романтизм, імпресіонізм, виражальні засоби, жанр, новаторські техніки, фортепіано, янець.

Pismenna Oksana. Tradition and innovation in Concert for yangqin and orchestra “Rhapsody” by Wang Danhong

A brief overview of the genre palette of Wang Danhong’s work and a detailed analysis of one of her most famous works of the twenty-first century, the “Rhapsody” Concerto for Yangqing and Orchestra, make her one of the most prolific composers of the younger generation. In creating instrumental music for many years, she has relied on various genres of folk music in combination with manifestations of the European tradition in terms of musical and expressive means. Wang Danhong’s “Rhapsody” Concerto is an orchestral work that reveals a strong sense of national colour, a kind of musical fantasy on folk themes.

A detailed analysis of the architectonics of a large-scale musical work has shown that the compositional structure of sections and smaller structures is influenced by national models

of forming based on the variant development of themes under the influence of the Eastern improvisational tradition. This principle of unfolding the musical material is laid down in the first measure: the piece begins with a rhythmic and intonational pattern: eighths + syncopation + sixteenths. Considering the syncopation as an impulse in the rhythmic pattern, the composer creates various combinations of rhythm throughout the work.

The musical language of "Rhapsody" was also influenced by the genres of light pop music, particularly jazz.

It is worth noting the artist's orchestral skill, which consists in the ability to combine the harmonious fusion of the timbres of Western orchestras with the individuality of Chinese folk instruments – zhong ruan, pai sheng, da ruan, bamboo flute, and, above all, the solo yangqin. "Rhapsody" is an exemplary work of Wang Danhong's individual musical style, which adopts the models of Western genres, relying on the variation of musical material, and, using the language of popular music, generates new ideas for composing music for the modern yangqing.

Key words: *Chinese music, folklore, romanticism, impressionism, expressive means, genre, stylistic innovations, piano, yangqin.*

Вступ. Ван Даньхонг є однією із найвідоміших сучасних молодих композиторок Китаю (учениця Гао Вейцзе та Тан Цзяньпіна). Вона отримала ступінь магістра та докторки композиції в Центральній консерваторії Китаю. Даньхонг Ван – молода талановита композиторка, в доробку якої багато творів для оркестру різних складів. Вона пише як для традиційного китайського оркестру, так і для західного симфонічного оркестру. Мисткиня співпрацювала з відомими оркестрами в країні (з 2010 року з Центральним національним оркестром) та за кордоном, її твори виконувалися в Пекінському, Синхайському та Чжуншаньському концертних залах, Шанхайському великому театрі тощо.

Її перу належать створені у 2005 роках композиції – «Lingnan Variations» і «Yunshan Yanmiao» («Варіації Ліннань» та «Юньшань Яньмяо»), «Band Buckle» («Стрічкова застібка»), «Nakka Folk Songs» («Народні пісні Хакка»), «Night Songs» («Нічні пісні») тощо.

Концерт для цимбалів з оркестром «Рапсодія», написаний композиторкою Ван Даньхонг на початку XXI століття, можна трактувати як різновид музичної фантазії на народні теми. У ній трансформовані жанри легкої музики у поєднанні з ритмами популярної музики, зокрема джазу.

Аналіз останніх публікацій. Незважаючи на інтенсивне побутування багатьох концертних композицій у виконавській сценічній практиці, зокрема велику популярність «Рапсодії» для янціня та оркестру Ван Даньхонг, її жанрово-стильові особливості вивчені не досить.

Нечисленні праці присвячені творчому доробку сучасної китайської композиторки Ван Даньхонг. Статті Цінгь Ментін «Ван Даньхонг, молода композиторка Китайського національного традиційного оркестру»¹, У Чуньфу «Освітлюючи шлях і направляючи майбутнє. Коментар до симфонії Ван Даньхонг «Маяк»², Ван Ю «Турбуватися про країну і забувати про дім, жертвувати своїм життям заради допомоги нужденним. Аналіз

¹ Цінгь Ментін «Ван Даньхонг, молода композиторка Китайського національного традиційного оркестру: «Ми можемо використовувати музику, щоб висловити духовні мінливості століття». Журнал «День річки Янцзи». 17.08.2021 р. С. 21–24.

² У Чуньфу «Освітлюючи шлях і направляючи майбутнє. Коментар до симфонії Ван Даньхонг «Маяк». Журнал «Народна музика». 2021. Випуск 8. С. 18–22.

твору для ерху Ван Даньхонг та пісні гурту «Моя Батьківщина»³ розкривають переважно образно-настрійний світ уподобань мисткині та її світоглядні позиції. Допис Юй Ян Хуа Іннь «Рапсодія на струнних: життя в насолоді. Рецензія на «Рапсодію на струнних: концерт творів Ван Даньхонг»⁴ коротко окреслює низку творів, які прозвучали на концерті та відображає емоційні враження авторки на виконані твори.

Отже, комплексний аналіз музичної мови Ван Даньхонг загалом та у «Рапсодії» для янціня та оркестру зокрема відсутній. Тому насамперед потребують ретельного вивчення її музично-виражальні засоби, а зокрема прояви народної та естрадної поп-музики, питання синтезу китайських питомих рис та проявів європейської традиції, які дотепер не ставали об'єктом наукового зацікавлення музикознавців. Ці питання зумовлюють актуальність системного вивчення оригінальних творів, зокрема пропонованого твору. Такі дослідження є потрібними для китайського та українського музикознавства.

Виклад основного матеріалу. «Рапсодія» для янціня та оркестру була написана у квітні 2011 року на замовлення виконавця віртуоза Пяо Веньліня. Технічну віртуозну композицію відносимо до типу віртуозних концертів, які являють собою діалог-змагання солюючого янціня та оркестру. Використання популярних мелодико-інтонаційних зворотів з ритмічним малюнком поп-музики привносить свіжі барви у виконання на цьому традиційному інструменті.

Енергійний жвавий характер композиції укладений у вільну неперіодичну форму із п'яти масштабних розділів: ABCDA, які своєю чергою поділяються на низку побудов чи хвиль розвитку. Уже сама назва твору «Рапсодія» передбачає низку різних тематичних побудов, оскільки, виходячи з поняття жанру, це – інструментальний твір, вид музичної фантазії на народні теми.

Перша частина – А (a+b) (1-14+15-28). Чверть = 104. (Allegretto). Метро-ритмічне «ядро», задеклароване уже в першому такті, містить ритмічне «крещендо» у поєднанні із внутрітактовою синкопою на четверту–п'яту долі при розмірі 7/8, яке проєктується на всю наступну побудову (рис. 1).

Рис. 1. «Рапсодія» Ван Даньхонг. Метро-ритмічний паттерн

У структурно-тематичному відношенні розділ А можна розділити на дві основні частини: a + b (11–15 т.т.+16–28 т.т.). Як уже відзначалось, розпочинається твір із ритмічно-інтонаційного паттерну: спочатку витриманий повторюваний звук Н, який згодом, завдяки октавним та кварто-квінтовим дублюванням у різнобіжному русі розширюється від Н1 (окремими краплями Н₂) до h²-ї октави, тобто діапазон звучання янціня та оркестру розширюється до шести октав, створюючи гармонійне звучання янціня та оркестру (рис. 2).

³ Ван Ю. «Турбуватися про країну і забувати про дім, жертвувати своїм життям заради допомоги нужденним. Аналіз твору для Ерху Ван Даньхонг та пісні гурту «Моя Батьківщина». Журнал «Голос Хуанхе». Випуск 8, 2019, С. 24–27.

⁴ Юй Ян Хуа Іннь. «Рапсодія на струнних»: життя в насолоді. Рецензія на «Рапсодію на струнних»: концерт творів Ван Даньхонг». URL: <https://www.huain.com/article/composer/2022/1108/1411.html>.

Рис. 2. «Рапсодія» Ван Даньхонг. 9–12 т.т.

Друга хвиля динамізації (динамічної, тембрової тощо) спостерігається із появою у янціня у нижньому регістрі (мала-велика октави) активної висхідної кварто-квінтової періодично-повторюваної поспівки (16-ий т.), яка утворена із поєднання у висхідному русі відтинку мінорної пентатоніки, а у низхідному – елементів дорійського ладу (рис. 3).

Рис. 3. «Рапсодія» Ван Даньхонг. 13–16 т.т.

Розділ В складається із с – каденція – с1 – d. Сильовим контрастом до попередньої частини, виконаної у ключі традицій китайської народної музики, виступає побудова, насичена мелодико-інтонаційними та ритмічними джазовими зворотами – каденція, соло янціня (29–41 т.т.), які згодом (В – с1) виконуються усім складом оркестру (43–55 т.т.) – традиційним та групами із китайських народних інструментів. На зміну звучання *tutti* приходить просвітлена прозора фактура – лірична наспівна мелодія у янціня з контрапунктом китайської бамбукової флейти⁵ та супроводом струнних – віолончелей та ерху (В – d, 56–77 т.т.). Ця побудова для янціня та оркестру демонструє характерну гармонічну мову композитора: перемінний мажоро-мінор (G-dur – h-moll у 55–66 т.т.) та ладово-тональні мутації із зміною у кожному такті та подекуди з політональними поєднаннями (fis, G/e, a/fis, fis, C, Fis – 68–77 т.т.) між групами інструментів в оркестрі (рис. 4).

Отже, гра тональностями, ладові «блукання», затінені акорди, що виникають між різними тональностями, мікророзрушення у поєднанні із різними насиченими тембрами народних китайських інструментів – усі фактори створюють живописні картини народного побуту, поетичні замальовки природи. Поєднання по вертикалі та чергування по горизонталі гармонічних барв оркестру та відтинків різного нахилу пентатонік у янціня, а також безперервні потоки вісімок, шістнадцятих та тридцять других, груп із

⁵ Існує багато видів бамбукових флейт. Цей інструмент відрізняється своїм ладом, наприклад, бамбукова флейта F, бамбукова флейта C, бамбукова флейта D тощо.

тривалостями особливого ритмічного поділу формують різнобарвну унікальну гармонічну та метроритмічну палітру музичної мови композиторки. У творі вміло поєднаний традиційний західний метод поєднання консонансів та дисонансів з питомо національними рисами китайського фольклору.

Рис. 4. «Рапсодія» Ван Даньхонг. 70–72 т.т.

Такі гармонічні переходи, поліпластові звучання різних груп оркестру створюють безперервний рух, своєрідний психологічний імпульс до появи нової побудови.

Розділ С поділяємо на побудови е, каденція – f, f1, g, g1, g2; 78–170 т.т.). Емоційним та настроєвим продовженням попереднього, але із змінами стилевих уподобань, виступає енергійний, насичений інтонаціями поп-музики та ритмами джазу розділ С – е (78–88 т.т.) у виконанні оркестру (рис. 5).

Рис. 5. «Рапсодія» Ван Даньхонг. 81–83 т.т.

Каденція С – f, f1, g, g1, 89–125 т.т. Віртуозні хвилеподібні, арпеджовані, діатонічні та хроматичні, із прискореннями та заповільненнями, з особливостями ритмічного поділу пасажі у янціня становлять стрімку віртуозну каденцію інструмента, яка завершується низкою арпеджованих пасажів по G-dur-у. Висхідний пасаж квінто-терцієвої будови з ремаркою «Вільно» стає основою для кількох наступних арпеджіато у янціня, які виконуються щипком, змальовуючи прозору акварельну картину живописної природи – плесо води, вранішній туман, капельки роси тощо: ч.5+в.3+ч.5.+м.6 (115 т.). Вкраплення співзвуч подібної будови – малий мінорний нонакорд та квінт-секундове співзвуччя (116–117 т.т.), та висхідні арпеджовані «хвильки», де вчувається послідовність $SII_{4/3}^{+2-}$ по G-dur-у, $SII_{4/3}^{+2}$ по B/F-dur-у, $D_{4/3}^{-}SII^{+4}$ по G-dur-у (120, 122–123 т.т.) доповнюють імпресіоністичну замальовку (рис. 6).

Рис. 6. «Рапсодія» Ван Даньхонг. 120–122 т.т.

Це світле прозоре звучання арпеджіато янця різко змінюється енергійними висхідними пасажами та варіантом ритмічно-інтонаційного паттерну (Приклад 1) *tutti* всього оркестру (g2, 126–170 т.т.) на матеріалі останньої побудови каденції (g1). Ця частина C – g2 є особливо показовою у плані використання різних груп народних китайських інструментів. Після соло янця в оркестрі по чергово звучать групи китайських народних інструментів ерху, піпа, янцінь, люцінь, шен, бубон у поєднанні з інструментами класичного європейського оркестру. Таке потужне звучання з поступовим кресендо та розширенням діапазону (153–180 т.т.) створює стрімкий підхід (рис. 7) та яскраву колористичну кульмінацію циклу.

Рис. 7. «Рапсодія» Ван Даньхонг. 150–152 т.т.

Розділ D – h, каденція i-k, l (масштабний заключний розділ 274–475 т.т.).

D – h характеризується появою джазових інтонацій у «діалозі» янця та оркестру народних інструментів – це групи бамбукових флейт, ерху, єюцінь, піпа. Безперервна періодична зміна простих розмірів (3/4, 2/4) а також поступове прискорення (рис. 8) ведуть до наступної місцевої короткої кульмінації та переходу у віртуозну каденцію.

Каденція соло янця i-k скомпонована у двох частинах. Перша (209–224 т.т.) служить стрімкою підготовкою-переходом до двоголосного її викладу. Темп, де чверть дорівнює 182, колоподібні пентахорди із поступовим висхідним рухом приводять до значного розширення діапазону від с до g3 (до чотирьох октав) після кількох висхідних арпеджованих хвиль, переходить у двоголосся із джазовими ритмо-інтонаціями. До завершальної частини каденції поступово додаються, як тло бубен (243 т.), струнна група ерху (250 т.).

Заключна фінальна частина розділу (l) і цілого твору побудована на діалозі сольюючих народних китайських інструментів, таких як: чжун руань, пай шен, да руань, бамбукова флейта та оркестру. Всі інструменти демонструють свої віртуозні, тембральні, технічні можливості.

Рис. 8. «Рапсодія» Ван Даньхонг. 201–206 т.т

Весь Концерт «Рапсодія», наче своєрідним обрамленням, закінчується повторною появою скороченої частини A_1 .

Підсумовуючи результати комплексного аналізу твору, вважаємо, що Концерт «Рапсодія» для янця та оркестру – це масштабний оркестровий твір, своєрідна музична фантазія на народні теми, у якій виразно проявляється національний колорит. Цілісна структура твору скомпонована на органічному поєднанні низки різнонастрєвих, різножанрових та різностильових епізодів.

У творі ліричне споглядання змінюється енергійними токатними побудовами, ніжні ліричні настрої співставляються із драматичними експресивними станами, імпресіоністичні замальовки чергуються із насиченим звучанням усього оркестру, у якому поєднанні тембри класичного складу та інструментів китайського народного оркестру. Велике значення у створенні образів, настроїв, а також для надання жанрової характеристики епізодів відіграють ритми.

Використання композиторкою складних періодично- та неперіодично перемінних ритмів та розмірів створюють психологічні підйоми та падіння, співставлення беззастережного спокою та інтенсивного хвилювання.

Використання впродовж твору варіантного проведення ритмічно-інтонаційного патерну, який складається з восьми, синкопованих і шістнадцятих нот, впливає на динамізацію та розгортання музичного матеріалу як у середині епізодів, так і розвитку твору загалом. Із самого початку композиторка використала швидку синкопу як імпульс у ритмічному малюнку, організувавши наступну комбінацію ритму: восьми ноти + синкопа + шістнадцяті ноти, створюючи потужний і непереборний поштовх, що супроводжується розширенням звукового діапазону та посиленням гучності. Впродовж композиції ця ритмічна комбінація трансформується то в шістнадцяті ноти + синкопу + восьми ноти або у восьми ноти + шістнадцяті + синкопу тощо, щоб порушити оригінальний ритм і створити відчуття свінгу протягом усього циклу.

Також необхідно зауважити введення композиторкою іноді періодично-перемінних, а зазвичай неперіодично-перемінних простих, складних, змішаних розмірів: $7/8$, $5/8+3/8$, $3/8+4/8$, $3/8+4/4+3/4$, $3/8+6/8$, $5/8+2/8+4/8$ тощо. Така свобода використання метрів та розмірів підсилює імпровізаційність та вільне розгортання форми з неперіодичними структурами. Часто вживані прості та складні розміри, укладені в різні комбінації для формування регулярного та нерегулярного міксу ритмів, роблять рух музики дуже динамічним, сповненим експресії.

Щодо виражальних засобів, зокрема мелодико-інтонаційної лінії, в усіх розділах «Рапсодії» вона зазвичай базується на швидких арпеджіо, хроматичних та діатонічних гамах, різного виду поліфонічних фактурних викладах, широких стрибках.

Гармонія «Рапсодії» для янцяня та оркестру демонструє характерну гармонічну мову композиторки, що проявляється у поєднанні класичної функційної гармонії та її новаторських проявів: моно- та поліакордів нетерцієвої будови, акордів з доданими та заміненними тонами, часто використовується співставлення акордів, де останній виражає тональність, тощо. Мікрогармонічні зрушення, альтеровані акорди та ладові мутації надають звучанню барвистості. Горизонтальні лінії відтинків різного нахилу пентатонік та дорійського, які звучать на тлі гармонічних послідовностей, створюють палітру яскравих колористичних звучань – синтез традиційної західної романтичної гармонії та народного китайського колориту.

Склад оркестру у «Рапсодії» є синтезом китайського народного та західного академічного оркестру. Проблему поєднання гармонії та академічного західного оркестру із проявом індивідуальності звучання китайських народних інструментів талановита композиторка Ван Даньхонг успішно вирішила. Залежно від образно-настроявального навантаження побудови, епізоду, фрази, враховуючи її місце у формі, значення у драматургії твору, Ван Даньхонг вибирає той чи інший спосіб оркестровки. Вона однаково успішно вирішує поставлені завдання. Водночас у її музиці присутні строкагі темброві оркестрові вкраплення груп китайських народних інструментів, їх сольні проведення. Також в оркестрі «Рапсодії» звучать різноманітні групи, як-от: ансамбль (класичний чи народний), струнний квінтет, симфонічний супровід тощо. Незалежно від того, який тип акомпанементу вибраний для солюючого янцяня, разом вони створюють звуковий малюнок переплетених горизонтальних ліній, напластування кількох ліній або їх почерговий вступ.

Усі перелічені параметри свідчать про особливості виражальних засобів композиторки, процес формування індивідуального стилю. Мова Ван Даньхонг сягає корінням китайської народної музики у поєднанні з естетичними та мовно-стильовими концепціями західноєвропейських композиторів. Вона по-своєму трансформує фольклорний матеріал, не відходячи від першоджерела, але водночас вносячи свої мовні особливості: прагне до мовної індивідуальності співіснування багатьох елементів. Дотримуючись єдності та змін у традиційній музиці, мисткиня вносить у «Рапсодію» низку новаторств, які проявляються насамперед на рівні жанру – тут включені риси джазу, народної та світової поп-музики.

Творчість мисткині демонструє гармонійну єдність раціонального та інтуїтивного, про що говорить Юй Ян Хуа Ін у рецензії на концерт: «Ван Даньхонг не дозволила раціональній структурній організації зв'язати її творче мислення, а натомість дозволила емоційному напряму бути представленим у раціональний спосіб, наближаючись до балансу між чуттєвістю та раціональністю, про який мріють композитори»⁶.

Ван Даньхонг у «Рапсодії» для солюючого янцяня та оркестру окреслила нові горизонти розвитку китайської цимбальної музики, новаторські прояви та тенденції, які відповідають духу часу у сучасному мистецтві країни.

Висновки. Отже, концерт для янцяня з оркестром – цікавий зразок синтезу національного традиційного та сучасної поп-музики. Віртуозна блискуча техніка гри на

⁶ Юй Ян Хуа Ін «Рапсодія на струнних»: життя в насолоді. Рецензія на «Рапсодію на струнних»: концерт творів Ван Даньхуна». URL: <https://www.huain.com/article/composer/2022/1108/1411.html>.

янщині у поєднанні з не меншою майстерністю усього оркестру створюють драматичний і хвилюючий характер композиції.

«Рапсодія» є зразковим твором сучасного музичного стилю, який, приймаючи моделі західних жанрів і використовуючи мову популярної музики, народжує нові ідеї для компонування музики для сучасного янщиня. Концепція синтезу інтонацій китайської народної музики, джазових елементів, складних і мінливих ритмів поп-музики наділяють твір для янщиня та оркестру новаторським звучанням, свіжими яскравими барвами.

Література

1. Ван Ю. «Турбуватися про країну і забувати про дім, жертвувати своїм життям заради допомоги нужденним. Аналіз твору для ерху Ван Даньхонг та пісні гурту «Моя Батьківщина». Журнал *«Голос Хуанхе»*. Випуск 8, 2019. С. 24–27.
2. У Чуньфу. «Освітлюючи шлях і направляючи майбутнє. Коментар до симфонії Ван Даньхонг «Маяк». Журнал *«Народна музика»*. 2021 Випуск 8. С. 18–22.
3. Цінгь Ментін. «Ван Даньхонг, молода композиторка Китайського національного традиційного оркестру. Ми можемо використовувати музику, щоб висловити духовні мінливості століття». Журнал *«День річки Янцзи»*. 17.08.2021 р. С. 21–24.
4. Юй Ян Хуа Іннь. «Рапсодія на струнних»: життя в насолоді. Рецензія на «Рапсодію на струнних»: концерт творів Ван Даньхонг». URL: <https://www.huain.com/article/composer/2022/1108/1411.html>.

